

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 30 juni 2016

Mål nr

B 5819-14

KLAGANDE

JB

Ombud och offentlig försvarare: Advokat BA

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Artskyddsbrott

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom 2014-11-06 i mål B 4881-14

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens dom frikänner Högsta domstolen JB.

Högsta domstolen upphäver hovrättens beslut om förverkande och häver beslagen (2013-0901-BG450 p. 1-5).

Högsta domstolen upphäver besluten att JB ska betala avgift till brottsofferfonden och att han till staten ska återbetala viss del av kostnaden för försvaret i hovrätten.

BA ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av JB i Högsta domstolen med 34 871 kr. Av beloppet avser 14 553 kr arbete, 10 327 kr tidsspillan, 3 017 kr utlägg och 6 974 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

JB har yrkat att han ska frikännas samt att beslutet om förverkande ska upphävas.

Riksåklagaren har motsatt sig att hovrättens dom i ansvarsdelen ändras. Han har medgett att beslutet om förverkande upphävs och förklarat att beslagen bör hävas.

DOMSKÄL

Bakgrund och frågan i målet

1. JB har i augusti 2013 i ett marknadsstånd under medeltidsveckan i Visby salufört tolv stycken skinn av arten prärievarg (*canis latrans*). Skinnen var märkta med beteckningen ”varg”. När JB blev tillfrågad av en civilklädd

polisman och en tjänsteman vid länsstyrelsen, som uppträdde som om de var intresserade av skinnen, uppgav JB att det var vargskinn.

2. Åklagaren har gjort gällande att JB vid det aktuella tillfället, uppsåtligt eller av oaktsamhet, i vinstsyfte använde och saluförde skinnen under förespegling att det var exemplar av varg (*canis lupus*). Enligt åklagaren har JB därigenom gjort sig skyldig till artskyddsbrott.

3. Som förklaring till sitt agerande har JB uppgett att det aldrig har funnits prärievarg på Gotland och att det därför passade bättre in i sammanhanget under medeltidsveckan att ange att det rörde sig om skinn av varg. Detta är för övrigt inte fel utan kan vara ett annat sätt att uttrycka att det var skinn av prärievarg. JB förstod inte att det som han gjorde var förbjudet. Hade det blivit affär med någon så hade han berättat att det var prärievarg.

4. Tingsrätten frikände JB med det huvudsakliga argumentet att med ”varg” inte nödvändigtvis måste förstås arten *canis lupus*. Hovrätten har fällt JB till ansvar med motiveringen att han, genom att märka skinnen med ”varg”, har salufört exemplar av varg (*canis lupus*) oavsett att det inte rörde sig om vargskinn.

5. Som artskyddsbrott bestraffas enligt 29 kap. 2 b § första stycket 4 a miljöbalken bl.a. saluförande av exempelvis varg eller produkter av varg, men också av ”annan vara”, om det sker i strid med artikel 8.1 i rådets förordning (EG) nr 338/97 av den 9 december 1996 om skyddet av arter av vilda djur och växter genom kontroll av handel med dem (CITES-förordningen). Prärievarg är, i motsats till varg, inte en enligt förordningen skyddad art. Frågan i målet är i första hand om det trots detta är straffbart att göra så som JB gjorde, dvs. att saluföra produkter av en art som inte är skyddad under förespegling att de härrör från en skyddad art.

Den rättsliga regleringen

6. Genom CITES-förordningen tillämpas den år 1973 antagna konventionen om reglering av handel med utrotningshotade vilda djur och växter (CITES-konventionen) inom EU. CITES-konventionen omfattar handel med djur i levande eller dött tillstånd samt, i fråga om de arter som är upptagna i bilagorna I och II, varje med lätthet igenkännlig del eller produkt därav (artikel 1 b). Konventionen gäller alltså för särskilt upptagna djur, levande eller döda, samt delar eller produkter av sådana djur. Lämpliga åtgärder ska vidtas för att bestraffa handel i strid med konventionen (artikel 8).

7. Enligt artikel 8.1 i CITES-förordningen är det förbjudet bl.a. att saluföra ”exemplar av arter” som har tagits upp i en bilaga A till förordningen. I bilagan finns arten *canis lupus*, dvs. varg, upptagen (med vissa undantag som kan utelämnas här).

8. Uttrycket exemplar förklaras i förordningens artikel 2, som har rubriken Definitioner. I artikel 2 t) anges i den svenska lydelsen att med exemplar avses varje levande eller dött djur eller levande eller död växt av de arter som har tagits upp i bl.a. bilaga A, eller varje del eller derivat därav, som ingår i andra varor eller inte, och varje ”annan vara” beträffande vilken det av medföljande dokument, förpackningen, märkningen eller etiketten eller av någon annan omständighet framgår att det är fråga om delar eller derivat av djur eller växter av dessa arter, om inte dessa delar eller produkter särskilt har undantagits från tillämpningen av förordningen eller bilagan. Något sådant undantag aktualiseras inte i målet.

9. Det kan nämnas att saken uttrycks annorlunda i den engelska språkversionen. Där sägs det, i den del som är av särskilt intresse här, att med exemplar avses bl.a. ”as well as any other goods which appear from an

accompanying document, the packaging or a mark or label, or from any other circumstances, to be or to contain parts or derivatives of animals or plants of those species". "Appear to be" kan närmast översättas med "framstår som" eller "ger intryck av att vara". Samtidigt förefaller andra språkversioner ligga närmare det svenska kravet på att det ska framgå att varan är eller härrör från en skyddad art.

10. Samtliga språkversioner av förordningen har rättsligt sett samma ställning när det gäller förordningens innebörd. Vid den straffrättsliga bedömningen av frågan om brott mot miljöbalken måste emellertid utgångspunkten vara förordningens svenska lydelse.

11. Den svenska lydelsen innebär – språkligt sett – att det i den vara som avses måste finnas något som härrör från den skyddade arten för att det definitionsmässigt ska röra sig om ett exemplar av arten. Vid sin granskning av lagförslaget framhöll Lagrådet, som menade att det var oklart vad som avsågs med "annan vara" i lagtexten, att det inte framgick huruvida det skulle vara straffbart att hantera även varor som inte alls härrör från en skyddad art bara för att man ger sken av att de gör det. Vid föredragningen inför Lagrådet uppgavs att med "annan vara" avses något som t.ex. marknadsförs som en del från ett skyddat djur utan att vara det. I propositionen förklarades att "annan vara" hade tagits in i 29 kap. 2 b § miljöbalken så att uppräkningslistan i paragrafen fullt ut skulle motsvara vad som i CITES-förordningen anges som exemplar av arter. Det tillades att förordningen omfattar varje "annan vara" som genom dokumentation, märkning, förpackning eller etikett framstår som om den utgörs av delar eller produkter av djur eller växter av de skyddade arterna. (Se prop. 2005/06:182 s. 145 och 214.)

Legalitetsprincipen

12. Det finns alltså en skillnad i fråga om uttryckssätt mellan författningstexten på den ena sidan och förarbetena till bestämmelsen om artskyddsbrott på den andra. I förarbetena anges att det är förbjudet att hantera varje vara som framstår som om den härrör från en skyddad art, även om den inte alls gör det. I den svenska lydelsen av författningstexten sägs i stället att det – för att det ska vara fråga om ett brott – ska framgå att varan utgör ett exemplar av den skyddade arten eller har någon beståndsdel från denna. Detta aktualiserar frågan, om det är förenligt med legalitetsprincipen att fälla JB till ansvar.

13. Legalitetsprincipen är fastlagd i 1 kap. 1 § brottsbalken. (Se också bl.a. 1 kap. 1 § tredje stycket och 2 kap. 10 § regeringsformen samt artikel 7 i Europakonventionen.) Den innebär primärt att ingen kan straffas för en gärning som inte utgjorde brott (var straffbelagd) när den begicks. Man brukar tala om att legalitetsprincipen innehåller ett föreskriftskrav, ett analogiförbud och ett förbud mot retroaktiv strafflagstiftning. Legalitetsprincipen fungerar som en garanti för rättssäkerheten genom att den ställer krav på lagstiftningen som innebär att den enskilde ska kunna förutse när han eller hon kan bli föremål för straffrättsligt ingripande. I detta ligger också ett s.k. obestämdhetsförbud, som innebär att ett straffbud måste vara i rimlig grad bestämt till sin utformning. Straffbestämmelser måste vara begripliga och i tillräcklig grad tydliga. Det saknar i detta avseende betydelse att lagbestämmelsen om artskyddsbrott får en stor del av sitt innehåll från en EU-förordning.

14. På miljöstraffrättens område är det vanligt att straffbestämmelser för sitt väsentliga materiella innehåll hänvisar till olika EU-förordningar. Detta har ansetts godtagbart och förenligt med legalitetsprincipen. Att det kan krävas efterforskningar från den enskildes sida i fråga om vad som är straffbart innebär inte att en straffbestämmelse ska underkännas med hänvisning till

legalitetsprincipen. Detta gäller också om det inte är alldeles enkelt att hitta aktuella textställen. Vad som måste krävas, åtminstone i allmänhet, är dock att det i straffbestämmelsen finns hänvisningar till de EU-förordningar som innehåller de handlingsnormer som är straffsanktionerade. (Se prop. 2005/06:182 s. 42.)

Bedömningen i detta fall

15. I det här fallet finns alltså i den tillämpliga straffbestämmelsen i 29 kap. 2 b § första stycket 4 a miljöbalken en hänvisning till artikel 8.1 i CITES-förordningen. Att den artikeln hänvisar vidare till en bilaga är godtagbart. Det strider inte heller mot det i legalitetsprincipen ingående kravet på att straffbestämmelser måste vara begripliga och tillräckligt tydliga att definitionen av begreppet exemplar finns på ett annat ställe i förordningen.

16. Däremot blir det oklart vad det betyder att det beträffande varje ”annan vara” ska framgå att det är fråga om delar eller derivat av skyddade arter. Rent semantiskt kan det inte framgå att den ifrågasatta varan är en del eller ett derivat av en skyddad art om varan inte på något sätt härrör från arten. Som Lagrådet framhöll leder texten i artikel 2 t) i CITES-förordningen i den svenska språkversionen närmast till intrycket att ”annan vara” inryms i den tidigare uppräknningen i 29 kap. 2 b § första stycket 4 och att det därmed för straffbarhet alltid krävs att varan innehåller något som faktiskt härrör från den skyddade arten. Att regeringen uttalade sig annorlunda i författningsskomentaren i propositionen avhjälper inte den brist i författningstexten som sålunda har uppkommit.

17. När de ord som formar författningstexten inte ger texten ett begripligt innehåll i den del som ett åtal avser, och det inte heller på något annat sätt av författningen framgår att den aktuella handlingen är straffbelagd, skulle en

fällande dom strida mot det i legalitetsprincipen ingående kravet på att straffbestämmelser ska vara i tillräcklig grad tydliga för att kunna ligga till grund för utkrävande av ansvar.

18. I sammanhanget ska det framhållas att CITES-konventionen, som har anmärkts, inte tar sikte på annat än sådana djur eller växter, delar av djur eller växter eller produkter av djur eller växter som särskilt anges i konventionen (se p. 6). Om CITES-förordningen skulle avse också sådant, t.ex. produkter, som inte på något sätt härrör från en skyddad art – men som utges för att vara det – skulle det alltså innebära en avvikelse från konventionen. Det är då att märka att förordningen inte, vare sig i beaktandesatserna eller i de olika artiklarna, innehåller någon text som förklarar att detta har varit avsikten. Denna omständighet talar närmast emot att syftet har varit att göra förbudet enligt förordningen så vidsträckt att det skulle täcka även handlande av sådant slag som åtalet mot JB gäller.

Slutsats i ansvarsfrågan

19. Slutsatsen blir att det skulle strida mot legalitetsprincipen att fälla JB till ansvar. Han ska därför frikännas.

Förverkandefrågan

20. Av utredningen har framgått att skinnen inte tillhörde JB; han hade fått låna dem för att han skulle försöka avyttra dem. För att förverkande ska få ske krävs enligt 36 kap. 5 § brottsbalken, som gäller också på specialstraffrättens område, i princip att egendomen tillhörde gärningsmannen eller någon annan

som har medverkat till brott. Så är inte fallet här. Redan av detta skäl saknas förutsättningar för att skinnen ska förklaras förverkade. (Jfr 29 kap. 12 § första stycket miljöbalken.)

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ann-Christine Lindeblad, Göran Lambertz, Martin Borgeke (referent), Dag Mattsson och Stefan Johansson
Föredragande justitiesekreterare: Anna Berglund